

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشت
دفتر آموزش و ارتقای سلامت

دستور العمل اجرایی برنامه رابطان سلامت

سال ۱۳۹۸

مقدمه:

پوشش همگانی سلامت نیازمند اقدام همزمان در سه حوزه حفاظت مالی، خدمات سلامت (ارتقای سلامت، پیشگیری از بیماری ها، درمان، مراقبت های تسکینی و توانبخشی) و اقدام در جامعه یعنی خانه، محل کار، محل تحصیل و زندگی مردم برای تامین، حفظ و ارتقای سلامت است. مردم در خانه، محل کار و جامعه با انتخاب رفتار سالم یا ناسالم و با استفاده از گزینه های سالم یا ناسالم، سلامت خود، خانواده، دیگران و جامعه را حفظ کرده، افزایش داده یا به خطر می اندازند. فعالیت های داوطلبانه چشم انداز مشخصی از مشارکت مردمی به منظور حفظ و ارتقای سلامت و زندگی سالم است.

مشارکت؛ همکاری فکری، عاطفی و فیزیکی اشخاص است که آنان را در سازندگی و ارتقاء توسعه جامعه سهیم می کند. جامعه سعادت مند جامعه ای است که هر فردی تصویر اهداف خود را در آینه تحقق اهداف اجتماع ببیند. در ۲۹ سال گذشته (از سال ۱۳۶۹) داوطلبان سلامت در دستیابی به اهداف نظام سلامت مشارکت داشته و در جهت ارتقای سلامت جامعه تلاش نموده اند. لذا، از آنجا که بخشی از همکاری داوطلبان سلامت محله آموزش مفاهیم مرتبط با ارتقای سلامت به خانواده ها و آحاد جامعه است و سیاست معاونت بهداشت ادغام خدمات موازی و تقویت اهداف مذکور با هم افزایی برنامه بود، در جلسه مورخ ۹۶/۰۳/۲۲ با حضور معاون وقت محترم بهداشت دکتر سیاری، قائم مقام معاون بهداشت و رئیس مرکز مدیریت شبکه، دکتر تبریزی و مدیرکل دفتر آموزش و ارتقای سلامت، دکتر رفیعی فر و دکتر عرفانی معاون مرکز مدیریت شبکه - نامه ابلاغ با شماره ۴۸۶۳/۵۳۰۰ مورخ ۱۳۹۶/۰۳/۳۰ - مقرر گردید مدیریت برنامه داوطلبان سلامت محله در دفتر آموزش سلامت انجام شود از این رو به منظور مدیریت و توسعه همکاری داوطلبان سلامت توسط کارشناسان آموزش سلامت در دانشگاه ها، دستورالعمل برنامه داوطلبان سلامت به عنوان «**رابطان سلامت**» بازنگری و دستورالعمل پیش رو تدوین گردید.

تعریف رابط سلامت

به ازای هر ۴۰ خانوار، یک نفر از اعضای خانوار های تحت پوشش هر مرکز / پایگاه که اعلام آمادگی جهت همکاری داوطلبانه با نظام سلامت می نماید و به عنوان رابط سلامت تربیت می شود، این فرد علاوه بر شرکت در دوره های آموزشی حضوری و مجازی " راهنما های خود مراقبتی " و مجموعه بسته های آموزشی رابطان سلامت، شیوه های آموزشی و روش های برقراری ارتباط با مردم را آموخته و در جلسات برنامه ریزی برای حل مشکلات سلامتی و ارتقای سلامت محله شرکت می کنند. علاوه بر این، رابطان سلامت در زمینه ارایه فعال خدمات بهداشتی مورد نیاز گروه های سنی مختلف در خانوارهای تحت پوشش نظیر انتقال مفاهیم خود مراقبتی و ارتقای سلامت، توانمند سازی مردم برای خود مراقبتی و کنترل بیماری های شایع مشارکت می کنند.

شرایط افرادی که می توانند در برنامه " رابطان سلامت " همکاری نمایند:

۱. علاقه مند به فعالیت های اجتماعی
۲. آمادگی و داشتن وقت کافی برای حضور در دوره های آموزشی
۳. رضایت مندی سرپرست خانواده با انجام فعالیت های داوطلبانه
۴. حداقل دارای سواد خواندن و نوشتن باشند

شرح انتظارات از رابطان سلامت

۱. شناسایی خانوارها و گروه های آسیب پذیر تحت پوشش
۲. همکاری با پرسنل ارایه دهنده خدمات بهداشتی و درمانی در اطلاع رسانی و فعال نمودن خدمات بهداشتی درمانی که در پایگاه ها/ مراکز بهداشتی درمانی به خانوارهای تحت پوشش ارایه می شود
۳. مشارکت در جمع آوری اطلاعات وقایع حیاتی و اطلاعات مرتبط با سلامت خانوارها
۴. همکاری در توسعه برنامه ملی خود مراقبتی (ترغیب خانوارها برای ثبت نام به عنوان سفیر سلامت خانوار/ محله و...)
۵. مشارکت در آموزش مفاهیم خود مراقبتی به سفیران سلامت خانوار و جامعه
۶. شناسایی مشکلات سلامتی محله و مشارکت در حل مشکلات بهداشتی محلات با استفاده از ظرفیت های محلی (برنامه نیاز سنجی و..)
۷. مشارکت در برگزاری همایش ها، پویش ها و نمایشگاه های آموزشی و مسابقات فرهنگی، ورزشی آموزش سلامت
۸. مشارکت در طرح های تحقیقاتی، غربالگری، پیشگیری و درمان بیماری ها در سطح ملی و محلی

نظام آموزشی رابطان سلامت

رابطان سلامت برای کسب آگاهی ها و مهارت های بهداشتی هر هفته حداقل ۲ ساعت در مرکز بهداشتی درمانی حضور خواهند داشت. بسته های آموزشی رابطان سلامت یک راهنما برای بحث و گفتگو و کار عملی در این جلسات است.

خود رابطان سلامت تعیین خواهند کرد که از مجموعه بسته های آموزشی رابطان سلامت، کدامیک اولویت بیشتری دارد و قبل از سایر کتابچه ها باید مورد بحث قرار بگیرد.

اگر رابطان سلامت و مربی تشخیص دادند که موضوع دیگری در محله آن ها اهمیت دارد، که در بسته های آموزشی موجود برای رابطان سلامت آورده نشده است، می توانند با راهنمایی مربی و سایر کارشناسان و اولویت های بومی و محلی دیگر در باره آنها به بحث بنشینند.

آموزش رابطان سلامت در محل پایگاه/ مرکز ارائه خدمات بهداشتی و درمانی و یا با استفاده از ظرفیت های محلی نظیر مساجد، مدارس، حسینیه ها یا خانه های رابطان سلامت و... برگزار می شود. این آموزش ها شامل ۲ دوره است:

۱. **دوره مقدماتی:** این دوره زمینه ساز فعالیت های بعدی رابطان سلامت و پایه یادگیری آنها بوده و در آن رابطان سلامت با موضوعاتی نظیر اهمیت مشارکت آن ها در نظام سلامت، سیمای سلامت و بیماری در ایران، نحوه ارائه خدمات سلامت در ایران، مهارت های برقراری ارتباط با مردم و مفهوم خود مراقبتی آشنا می شوند.
۲. **دوره های تکمیلی:** پس از گذراندن دوره مقدماتی، رابطان سلامت بر اساس مجموعه بسته های آموزشی مربوطه، در دوره تکمیلی و بر اساس اولویت های ملی و محلی آموزش می بینند. عناوین این بسته های آموزشی در حال حاضر عبارتند از:

۱. سلامت کودکان
۲. سلامت باروری
۳. سلامت خانواده
۴. سلامت جامعه
۵. آشنایی با بیماری های شایع
۶. مصرف منطقی دارو

هر یک از کتاب ها در طی یک فصل سال و به صورت جلسات آموزش گروهی هفتگی ۲ ساعته آموزش داده می شود.

با توجه به اینکه هر "رابط سلامت"، "سفیر سلامت خانوار" خود نیز می باشد، مراقب سلامت باید اطمینان حاصل نماید که رابط سلامت قبلاً راهنمای خود مراقبتی تدوین شده را مطابق دستورالعمل های تربیت سفیران سلامت خانوار آموخته باشد و در غیر این صورت برای آموزش راهنمای مذکور به رابط سلامت برنامه ریزی نماید.

نظام تشویقی

برای موفقیت هرچه بیشتر و بهتر برنامه، لازم است در فرصت‌های مقتضی و به شیوه‌های مختلف در مناسبت‌های بهداشتی، از رابطان سلامت همکار در آن برنامه تقدیر به عمل آید و در حد امکان رابطان سلامت فعال (رابطانی که حداقل ۳ سال بطور مداوم با نظام سلامت همکاری داشته‌اند و حداقل ۸۰ درصد نمره فرم امتیازات ارزیابی سالیانه را کسب نموده‌اند) از تخفیف‌های آرایه خدمات بهداشتی و درمانی برخوردار شوند

مجریان برنامه

تیم سلامت شامل پزشک خانواده، مراقب سلامت و بهورز می‌باشد. در هر مرکز/ پایگاه سلامت ضمن ضرورت همکاری تمامی پرسنل در موضوع برنامه‌های آموزش و ارتقای سلامت، در هر خانه بهداشت یا پایگاه سلامت فرد مشخصی به عنوان مجری برنامه‌های آموزشی و جذب رابطان سلامت تعیین شود.

وظایف مجری برنامه

- شرکت در کارگاه و جلسات آموزشی - توجیهی مربیان رابطان سلامت
- اجرای دستورالعمل‌های ابلاغی
- برگزاری جلسات توجیهی و اطلاع‌رسانی در محله در زمینه نقش فعالیت‌های داوطلبانه رابطان سلامت.
- هماهنگی جذب رابطان سلامت به ازای هر ۴۰ خانوار.
- تبصره: هر یک از مراقبین سلامت مسوول جذب یک نفر رابط سلامت به ازای هر ۴۰ خانوار می‌باشد.
- هماهنگی برگزاری کلاس‌های آموزشی رابطان سلامت بصورت هفتگی.
- تبصره: تمامی مراقبین سلامت ضروری است در برگزاری کلاس‌های آموزشی مرکز/ پایگاه از جمله کلاس‌های هفتگی رابطان سلامت همکاری نمایند.
- هماهنگی جهت صدور کارت شناسایی به رابطان سلامت (پیوست ۱)
- اجرای فعالیت‌ها و برنامه‌هایی متناسب با شرح وظایف رابطان سلامت به مناسبت‌های مختلف
- نظارت و ارزشیابی مستمر از فعالیت‌های رابطان سلامت (پیوست ۲)
- تهیه گزارش اجرای برنامه و ارسال آن به مسوولین ذیربط
- هماهنگی جهت فرهنگ‌سازی فعالیت‌های داوطلبانه و تشویق و تقدیر از رابطان سلامت نمونه
- هماهنگی ورود اطلاعات رابطان سلامت بروی سامانه سیب توسط هریک از مراقبین سلامت
- هماهنگی اجرای جشنواره سالانه رابطان سلامت

پیوست ۱:

صدور کارت شناسایی جهت رابطان سلامت :

با توجه به این که رابطان سلامت باید به عنوان فردی مسوول در قبال سلامت خود، خانواده و جامعه در محله فعالیت نمایند و در این زمینه ارتباط تنگاتنگی با خانوارهای تحت پوشش خود برقرار نماید، بنابراین صدور کارت شناسایی به جهت جلب اعتماد، ایجاد هویت، حساس شدن و تشویق آنان جهت مشارکت در شناسایی و حل مشکلات سلامت

ضرورت می یابد، این کارت با امضای معاون بهداشتی مربوطه صادر شود و اعتبار آن سالانه توسط مسوول مرکز خدمات جامع سلامت تمدید می گردد.

رنگ کارت آبی فیروزه ای و مطابق فرمت ذیل باشد.

روی کارت:

اندازه کارت در قطع ۵*۸ باشد . در صورت قطع همکاری رابط سلامت با پایگاه / خانه بهداشت ، بایستی کارت شناسایی به مسوول مرتبط عودت داده می شود .

پشت کارت:

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

معاونت بهداشتی دانشگاه / دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی

شهرستان مرکز خدمات جامع سلامت / پایگاه / خانه بهداشت

فرم ارزیابی میزان فعالیت رابطان سلامت

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
نام و نام خانوادگی	تعداد خانوار تحت پوشش	مشارکت در شناسایی و جمع آوری اطلاعات جمعیت تحت پوشش	مشارکت فعال در جلسات آموزشی راهنماهای خود مراقبتی	حضور در کلاس های آموزشی	انتقال مفاهیم مرتبط با سلامت جامعه به خانوارهای تحت پوشش	پیگیری خدمات و مراقبت های بهداشتی	جذب سفیر سلامت خانوار و رابط سلامت	مشارکت در شناسایی مسائل محله از طریق نیازسنجی	همکاری در طرح های ملی و منطقه ای	مشارکت در فعالیت های اجتماعی	همکاری با برنامه رابطان سلامت به عنوان رابط مربی	شناسایی و جلب مشارکت خیرین در ارتقای سلامت	نظر مراقب سلامت	کل امتیاز	تاریخ

نام و نام خانوادگی مراقب سلامت مسوول رابطان سلامت:

امضاء

دستورالعمل فرم امتیاز بندی رابطان سلامت

همانگونه که اطلاع دارید رابطان سلامت بصورت افتخاری با نظام سلامت همکاری می کنند، لذا رابطه استخدامی و کارگزینی با ما ندارند به همین دلیل فرم ارزیابی فعالیت آنان بایستی محرمانه در کمال صداقت به دور از هر گونه سمت و سوی برای ارزیابی میزان همکاری آنان تهیه گردد تا اگر شرایطی جهت اختصاص امتیازات تشویقی نظیر "هدیه، سفر زیارتی و یا تقدیر کتبی، تخفیف در هزینه ارایه خدمات سرپایی" برای **رابطان سلامت** فراهم شود، از طریق این فرم ها فعالیت های آن ها ارزیابی شود و از بین آنان افرادی که مشارکت بیشتری دارند انتخاب گردند.

ستون ۱: نام و نام خانوادگی رابط سلامت نوشته شود.

ستون ۲: تعداد خانوار تحت پوشش رابط سلامت که شناسایی شده اند و ارتباط رابط سلامت با آن ها برقرار گردیده است منظور می گردد حداکثر ۶ امتیاز برای ۴۰ خانوار.

ستون ۳: منظور مشارکت در برنامه های سرشماری و بازنگری اطلاعات خانوارهای تحت پوشش پایگاه/مرکز/خانه بهداشت می باشد(حداکثر ۴ امتیاز)

ستون ۴: حضور فعال در جلسات آموزشی حضوری و مجازی راهنماهای خود مراقبتی مد نظر می باشد(حداکثر ۳ امتیاز)

ستون ۵: مشارکت فعال در کلاس های حضوری " بسته های آموزشی رابطان سلامت " طبق برنامه زمان بندی مد نظر می باشد که به ازاء حضور در هر جلسه آموزشی ۰/۵ امتیاز محسوب می گردد(حداکثر ۱۰ امتیاز در شش ماه).

ستون ۶: رابطان سلامت بر اساس بسته های آموزش دیده در کلاس های آموزشی حضوری، با توجه به مسایل مرتبط به سلامتی هر خانوار به سفیران سلامت خانوار، انتقال می دهند که لازم است مراقب سلامت مرتبط به طور تصادفی از خانوارهای تحت پوشش هر رابط سلامت، ۲ خانوار را ارزیابی نماید، به ازاء هر خانوار که آموزش ها در بررسی تصادفی به او منتقل شده است، ۲/۵ امتیاز محسوب گردد(حداکثر ۵ امتیاز).

ستون ۷: در صورت انجام به موقع پیگیری مراقبت های به تاخیر افتاده اعلام شده توسط مراقب سلامت، توسط رابط سلامت حداکثر امتیاز ۴ در نظر گرفته شود.

ستون ۸: جذب رابط سلامت و خانوار توسط رابط سلامت، جهت مناطق مورد نیاز مد نظر می باشد که به ازای انتخاب هر رابط سلامت ۲ امتیاز در نظر گرفته می شود(حداکثر ۶ امتیاز).

ستون ۹: در صورت جلب همکاری مردم محله در شناسایی مسائل محله، یافتن راهکارها و اقدام برای رفع مسائل با استفاده از روش های نیازسنجی یا سایر روش های مبتنی بر شواهد، حداکثر امتیاز ۴ در نظر گرفته شود.

ستون ۱۰: در صورت همکاری رابط سلامت در طرح های کشوری (۱ امتیاز)، استانی و یا شهرستانی (۱ امتیاز) (حداکثر ۲ امتیاز) محسوب شود.

ستون ۱۱: منظور از مشارکت در فعالیت های اجتماعی، مشارکت در هر گونه اقدامی که منجر به توسعه و ارتقای سلامتی آن منطقه گردیده است خصوصاً مشارکت در گروه های خودیار، هیات امنای مرکز و شورای بهداشت، برای هر مورد ۲ امتیاز در نظر گرفته شود(حداکثر ۸ امتیاز).

ستون ۱۲: در صورتی که رابط سلامت دوره آموزش مشارکتی (مربیگری) را گذرانده و با مراقب سلامت پایگاه/مرکز بهداشتی/خانه بهداشت به عنوان **رابط مربی** همکاری می کند، حداکثر امتیاز ۳ محسوب گردد.

ستون ۱۳: در صورتی که رابط سلامت در جذب و شناسایی خیرین همکاری می کنند ، حداکثر ۲ امتیاز در نظر گرفته شود.

ستون ۱۴: در این ستون مربی براساس عملکرد رابط سلامت در اموری مانند انجام به موقع پیگیری ها ، حضور فعال در کلاس های آموزشی ، انتقال پیام ها به خانوارها و جذب سفیران سلامت خانوار و همکاری تنگاتنگ با پایگاه سلامت/خانه بهداشت جهت حل مسایل مرتبط با سلامتی، امتیاز لازم را کسب می کند (حداکثر امتیاز ۵ می باشد).

ستون ۱۵: مجموعه امتیازات این فرم ۶۵ امتیاز می باشد.

ستون ۱۶: اطلاعات این فرم جهت ارزیابی فعالیت **رابطان سلامت** هر ۶ ماه یکبار توسط مراقب سلامت مرتبط در سامانه سیب تکمیل می گردد.